

Szegedi Tudományegyetem
Természettudományi és Informatikai Kar
Földtudományok Doktori Iskola
Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék

A magyarországi aprófalvak sikerességi tényezőinek vizsgálata

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Józsa Klára

Témavezető
Dr. Bajmócy Péter
egyetemi docens

Szeged

2014

- A magas statisztikai pontszámokkal jellemezhető aprófalvak a teljes faluállományon belül is magas pontszámokkal jellemezhetőek-e?
- A döntően statisztikai adatokon nyugvó falutípusizálások kapcsán sikeresnek ítélt falvak fejlettségét okozó indikátorok és a helyi lakosok által megfogalmazott sikerességi tényezők mennyiben azonosak?
- Rendelkeznek-e információkkal a szomszédos települések lakosai a kutatott faluról?
- A vizsgálatba vont falvak utcaképe, házai mennyiben hasonlítanak egy átlagos aprófalú utcaképehez, tapasztalható-e e tekintetben különbség?
- A statisztikai adatelemzés, kérdőívezés, interjúk, épületállomány felmérés, a falvak honlapjainak fotódokumentáció elemzése segítségével az aprófalvak mely sikerességi tényezői határolhatók le?
- Miként határolható le a sikeres aprófalvak fejlődését előidéző tényezők csoportja és hogyan modellezhető egy sikeres aprófalú?

A részkérdéseket 3 fő kérdésbe vontam össze, melyek a következők:

- Mely tényezők eredményezik az aprófalvak sikerességét?
- Milyen módszerekkel határolható le a sikerességi tényezők köre?
- Modellezhető-e, ha igen, hogyan a sikeres aprófalú?

Hipotéziseim szerint:

- A lakosság, a helyi elit véleménye, és a statisztikai sikertényezők köre nem azonos.
- A kérdőíves adatfelvétel, az interjúk, a statisztikai adatok, az épületállomány felmérés és a fotódokumentáció elemzése egymást kiegészítve és együttesen jelölik ki a sikerességi elemek körét.
- A sikerességi tényezők kvantitatív és kvalitatív módszerekkel történő feltárásával a sikeres aprófalut eredményező tényezők csoportja megadható, és a sikeres aprófalú modellezhető.

A kutatásban ily módon három fő célt fogalmaztam meg:

- a fejlett aprófalvak „sikertényezőinek” lehatárolását,
- a sikeres aprófalú modellezését,

- valamint a sikeresség vizsgálati lehetőségeinek bemutatását, különböző módszerek segítségével.

I. Alkalmazott kutatási módszerek

A kutatás során kvantitatív és kvalitatív módszereket használtam:

- Áttekintettem a hazai falvakkal foglalkozó szakirodalmat a következő résztémákban: fogalmi keretek meghatározása, aprófalvak elterjedési területei, településpolitika, faluállomány differenciálódása, falutipizálások. Feldolgoztam a sikeresség fogalmát alkalmazó, többféle érték kategória mentén vizsgálódó hazai és nemzetközi szakirodalmakat a sikerességi tényezők feltárása érdekében.
- 27 statisztikai mutató egységnormált értékeiből összfejlettségi adatokat állítottam fel az aprófalvas településállományra (1073 település) vonatkozóan. Az adatok egy része másodlagos adat volt, jelentős része viszont általam, településenként előállított, elsődleges adat. Annak érdekében, hogy a mutatócsoportok értékei közti eltérések nagysága mérhető legyen, az aprófalvak összfejlettségi helyezéseit is vizsgáltam. A statisztikai adatokkal lehatároltam az aprófalvak sikerességi tényezőit, ismertettem a legfejlettebb falvak elterjedési területét, külön figyelmet fordítottam a 2010-re aprófaluk kategóriájába „belefogyott” és aprófaluk kategóriájából „kinőtt” falvakra.
- Mivel az aprófalvas településállomány teljes faluállományon belüli helyzetének bemutatására eddig nem került sor, ezért elvégeztem a teljes faluállomány statisztikai vizsgálatát is (2935 település). Ugyancsak 27 mutató egységnormált értékeiből állítottam fel a falvak fejlettségi rangsorát. A fejlettségbeli különbségek mérhetősége érdekében az aprófalvak fejlettségi átlagértékeit, az 500 főnél népesebb falvak fejlettségi átlagértékeit és a teljes faluállomány fejlettségi átlagértékeit külön is mértem. Az átlagértékek helyezéseit az összfejlettségen belül a pontosítás érdekében szintén vizsgáltam. Az aprófalvak statisztikai vizsgálata során lehatárolt sikerességi tényezőket a teljes faluállomány statisztikai vizsgálatának eredményeivel összevettem, a sikerességi tényezők körét módosítottam. A nemzetiségi tényező hangsúlyosságát statisztikai módszerekkel külön kutattam. Mivel a disszertáció benyújtása előtt elérhetővé váltak a 2011-es népszámlálás adatai, az

összfejlettségi értékeket a népszámlálási adatok felhasználásával (ahol szükséges volt) módosítottam, az eltéréseket a disszertációban közöltem. Kutatásom részét képezte továbbá a 16 vizsgálatba vont falu közvetlen környezetében elhelyezkedő falvak fejlettségének vizsgálata. Ez 310 falu statisztikai fejlettségbeli kapcsolatának elemzését jelentette területi autokorrelációval. Végül kvantitatív vizsgálatom részét képezte a kutatott falvak épületállományának felmérése, valamint a teljes faluállomány lakásépítési tendenciájának vizsgálata.

- A statisztikai úton lehatárolt tényezők körét összehasonlítottam a helyi lakosság véleményével. Közel 500 kérdőívet vettem fel, a vizsgálatba vont falvakban 29, a szomszédos településeken 25 kérdésből álló kérdőívet kérdeztem le. Ez utóbbi kérdőív válaszai a szomszédos települések vizsgálatba vont falvakra vonatkozó lakossági véleményét rögzítették. A lakossági kérdőívek eredményeit bővítettem egy 2013-ban zajlott fonyi szociálgeográfiai kérdőívezéssel. A helyi elit tagjaival interjúkat (24 mélyinterjú) folytattam. A polgármesterek és a helyi elit véleményét a lakossági kérdőívek kérdéseihez hasonlóan nem az „Ön szerint siker-e az, hogy (...)?” típusú kérdésekkel mértem fel. A kérdőívek és az interjúk során a statisztikai eredményektől független módon érdeklődtem a sikerről, annak a lakosok és a helyi elit által fontosnak tartott faktorairól. A sikerességi tényezők további bővítése érdekében a vizsgálatba vont falvak honlapjainak képi anyagán (1134 fénykép) tartalomelemzést végeztem.
- A terepbejárás során valamennyi vizsgálatba vont faluban fotódokumentációt készítettem. A disszertáció ábrái és térképei a MapInfo Professional® 10.5 és az Adobe Photoshop CS6® 13.0 verziójával készültek.

II. Az eredmények összefoglalása

(1) A hazai faluállománnyal foglalkozó kutatások nem konzekvensek annak tekintetében, hogy mely településeket nevezik aprófalunak. A disszertációban a kutatók többségével egyetértve az 500 főnél kevesebb lakosú beosztást alkalmazom (KÖRMENDI K. 1976 a, KÖRMENDI K. 1976 b, ENYEDI GY. 1980, BELUSZKY P. 1984, ENYEDI GY. 1984, SIKOS T. T. 1990, HUBAI J. 1992, DÖVÉNYI Z. 2003, BALOGH A. 2008). Az 1950-es évektől az aprófalvas településállományt

differenciáló tényezők köre a településpolitikai döntésekhez igazodva folyamatosan változott. Míg az 1950-es, 1960-as években a településméret volt a legfőbb differenciáló tényező (KÖRMENDI K. – KULCSÁR V. 1976), addig az 1970-es, 1980-as években a városhoz való kapcsolódás lehetősége (BELUSZKY P. – SIKOS T. T. 1982) különítette el a dinamikus, fejlődő és a depresszív, fejletlen aprófalvakat egymástól. Az 1990-es évek során, és azt követően is felértékelődni látszik a földrajzi fekvés, mint differenciáló tényező (ENYEDI GY. 1996, NEMES N. J. 1997, BAJMÓCY P. – BALOGH A. 2002, BELUSZKY P. 2007), ugyanakkor a munkához kapcsolódás lehetősége is fontos. Mára a differenciáltság olyan mértékű, hogy az aprófalvak között fejlett, sikeres falvak is megtalálhatók.

(2) E falvak fejlődést eredményező tényezőit leginkább gazdasági fejlettség mentén mérik (ENYEDI GY. 1997, JENSEN-BUTLER, C. 1997), a sikeresség azonban megadható más értékek (pl. társadalmi) mentén is (TIMÁR J. – VELKEY G. 2003). Mivel a sikerességi tényezők gyorsan módosulnak (LENGYEL I. – RECHNITZER J. 2000; LENGYEL I. 2003), és az utóbbi évtizedben a humán tőke szerepe a fejlődés kapcsán felértékelődött (BÓDI F. – BÓHM A. 2000), különösen fontos a sikerességet többféle érték szerint mérni. Bár a falvak szakirodalmában legtöbbször csak egy-egy sikerességi tényező került megnevezésre a fejlődés elősegítőjeként (LEVEL, W. F. 1993, ASWORTH, G. J. – VOOGD, H. 1997, ENYEDI GY. 1997, LUKÁCS G. S. 2008), a sikerességet érdemes a falvak esetében is komplexen kezelni, többféle skálán mérni.

(3) Ehhez az egyik lehetőség a „kívülről” történő vizsgálat. Az aprófalvak statisztikai vizsgálata alapján a korábbi szakirodalmakban sikeresnek, fejlettnak nevezett aprófalvaknak csak 2/3-a rendelkezik olyan tényezőkkel ma is, melyek alapján magas összfejlettségi pontszámot értek el. Többségük az északnyugati országrészben található, a legmagasabb értékekkel rendelkezők a Balaton térségében és az osztrák határ menti területeken (Kőszegi és Szombathelyi kistérség) helyezkednek el. Fejlettségükhöz a fekvés mellett a nemzetiségi jelenlét, a turisztikai adottságok, a falu szuburbán volta járul hozzá nagymértékben. További sikerességi faktorok a civil szervezetek magas száma, a jó közlekedésföldrajzi helyzet, az iskolázottság, valamint a vonalas infrastruktúra megléte. A legmagasabb összfejlettségi értékkel rendelkező falvak egyszerre több mutató magas értékeivel jellemezhetők. Azt, hogy az értékek között érdemi különbség van, a fejlettségi értékek táblázatban feltüntetett fejlettségen belüli helyezési értékei is alátámasztják (1. táblázat).

(4) Az aprófalvak között a népességszám-változásból adódóan vannak olyanok, amelyek egy-egy vizsgálati időszakot tekintve kikerülnek az aprófalvak kategóriájából, vagy éppen beleesnek abba. Az 1990-es évben még 500 fő feletti népességszámmal rendelkező, de mára az aprófalvak kategóriájába „belefogyott” falvak összfejlettségi értékeik tekintetében nem térnek el nagyban az aprófalvak átlagától. Ez a 99 település döntően az aprófalvak összfejlettségi listájának várttól eltérően nem az utolsó, hanem a lista középső egyharmadában található, sőt együttes összfejlettségi értékük átlaga (802,12) gyakorlatilag megegyezik az aprófalvak egészének összfejlettségi átlagával (802,14). Ennek oka többes, egyrészt a népességszámukat veszített települések ellátottsági, gazdasági mutatói döntően nem rosszabbak az aprófalvak átlagától, másrészt társadalmi, idegenforgalmi mutatóik értékei viszont összességében elmaradnak azoktól. Ez a kettősség eredményezi azt, hogy a legjobb aprófalvaktól már alacsonyabb, a legrosszabb aprófalvaktól pedig még magasabb adatokkal jellemezhetők. Mindez azt jelenti, hogy a településméretük befolyásoló tényező. Azok a falvak, amelyek 1990-ben még aprófalvak voltak, mára azonban már „kinőttek” az aprófalvak kategóriájából, többfélék. Egy részük magas értékű idegenforgalmi mutatókkal vagy közlekedési, társadalmi, gazdasági mutatókkal jellemezhető. Másik részüknél a növekvő népességszám ellenére összfejlettségi értékeik alacsonyak. Ezekben az esetekben a gazdasági, ellátottsági, társadalmi mutatók értékei elmaradnak az aprófalvak átlagától. A népességszám növekedés önmagában tehát nem eredményez egyértelműen fejlődő települést.

(5) A teljes faluállomány statisztikájában a szakirodalom által fejlettnek nevezett falvak közül azok, amelyeknek csak egy-egy mutatója volt magas értékű, pozíciót veszítettek az összfejlettségi rangsorban. Az aprófalvak fejlettségi átlaga (802,06) elmarad a teljes faluállomány fejlettségi átlagától (879,40). Amennyiben az aprófalvak fejlettségi átlagértékét az aprófalvak fejlettségi értékei közé helyezem, az átlag fejlettségi érték 2076., ugyanezen módszer szerint a teljes faluállomány fejlettségi átlaga 1412. helyezést eredményezne a faluállomány fejlettségi értékei között. Amennyiben a fejlettségi adatokat mutatócsoportonkénti bontásban vizsgálom, az aprófalvak mutatócsoportonkénti átlagértékei és a teljes faluállomány mutatócsoportonkénti átlagértékei között érdemi eltérések a társadalmi vonatkozások és ellátottság terén mutathatók ki (2. táblázat). Az összfejlettség térbeliségét tekintve a teljes faluállománynál is kulcsfontosságú a Balaton vonala, mely az M7-es autópálya Budapestig tartó szakaszával, az M0-s körgyűrűvel, az M7-es autópálya és az M3-as autópálya vonalával kijelöli a

legfejlettebb falvak helyét az országban. Kirajzolódik a városok környékének fejlettsége, olyan az aprófalvas vizsgálatnál relatív fejletlen területeken is, mint pl. Pécs, Gyöngyös, vagy Eger környéke. A teljes faluállomány statisztikai vizsgálata, az aprófalvas vizsgálattal megegyezően, alátámasztja időben állandó sikerességi tényezők meglétének fontosságát, valamint a tényezőket jellemző komplexitás szükségességét a település fejlődéséhez.

(6) A statisztikai vizsgálatokban megnevezett sikerességi faktorok az összfejlettségi értékekkel korreláltatva pozitív korrelációt adnak. Az értékek alapján a legtöbb esetben közepes (0,309 és 0,670 közötti) korreláció áll fenn. A legmagasabb korrelációs értékeket a fiatalok aránya és az infrastrukturális ellátottsági mutatók valamint az összfejlettségi adatok közti sztochasztikus kapcsolat adja. Két olyan mutató van, amelynek értékei nem állnak összefüggésben a fejlettséggel, a közüzemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya, valamint a születési ráta értéke. Ez egyrészt azt mutatja, hogy a falvak ivóvíz ellátottsága között ma már nincs érdemi különbség. Másrészt alátámasztja azt a korábbi megállapítást, mely szerint a népességszám növekedése nem jelent automatikusan fejlődő települést. Mivel a fent említett korrelációs vizsgálatban a nemzetiségi mutató adta az egyik legalacsonyabb közepes korrelációs értéket, így ennek a mutatónak további vizsgálatát is elvégeztem. Annak eldöntése érdekében, hogy a nemzetiségi jelenlét mennyiben járul hozzá egy település fejlettségéhez, az aprófalvak és a teljes faluállomány összfejlettségét újraszámoltam, a nemzetiségi mutató értéke nélkül. A falvakat (köztük az aprófalvakat is) 4 csoportba osztottam, a szerint, mennyi a településen a nemzetiségi lakosság aránya. Az egyes csoportok nemzetiségi mutató nélküli fejlettségi átlagértékei vonatkozásában az alábbi megállapítások tehetők. Azok a falvak (köztük aprófalvak), amelyekben a nemzetiségi arány 10% alatti, a legalacsonyabb összfejlettségi értékkel rendelkeznek. A fejlettségi értékek a nemzetiségi arány növekedésével együtt nőnek, kivéve a legmagasabb nemzetiségi aránnyal rendelkező településeken. A nemzetiségi jelenlét és a falu fejlettsége között tehát van összefüggés. Ez az összefüggés az aprófalvakban és a nyugat-magyarországi településeken még egyértelműbben mérhető.

(7) A 2011-es népszámlálási adatok társadalom mutatócsoporton belüli változásai alapján elmondható, hogy a sikerességi tényezők közül a nemzetiségek jelenléte faktor az elmúlt években még inkább megerősödött azokban az aprófalvakban, amelyekben döntően ennek a tényezőnek volt szerepe a település összfejlettségé

tekintetében. Ha a teljes faluállományt tekintve a 2011-es népszámlálási adatok társadalom 2 mutatócsoportjának értékeiből számolt összfejlettséget vizsgálom, a nyugati országrész szlovákiai és osztrák határmenti városainak környékén, vagyis a Győr, Mosonmagyaróvár, Sopron, Kőszeg és Szombathely körüli falvak között találhatók magasabb fejlettségi értékek. Ez a 2001-es értékekhez mért eltérés azonban nem csak a nemzetiségi területek amúgy is magasabb iskolai végzettségéhez köthető, hanem ezt az ország különböző területein végzett diplomás réteg nyugat felé történő migrációja is befolyásolhatja.

(8) A statisztikailag fejlett aprófalvakban a lakosság és a településvezetés a köztisztviselők és a lakóingatlanok épületállományának állagmegóvására is gondot fordít. Az épületállomány felmérés alapján elmondható, hogy a statisztikai vizsgálatokban fejletlenebb települések közé került falvak utcáin már jóval magasabb az átlagos, vagy rossz állapotú épületek aránya. A lakásépítés dinamikájának vizsgálata során arra az eredményre jutottam, hogy az aprófalvak és az 500 főnél népesebb települések közül egyaránt megtalálhatók falvak a legtöbb és legkevesebb lakásépítést felmutató falvak között a 2001-2010 között egy főre számított, évente ezrelékben kifejezett lakásépítési adatok alapján. Az újonnan épített lakások több éves terminusát figyelembe véve a faluállományon belüli településméret tehát a várttól eltérően nem volt döntő fontosságú.

(9) A lakosság véleménye szerint a sikeresség egyik feltétele a természeti értékekben való gazdagság, és olyan közösségi értékek, mint a lakosok közti jó viszony és a településvezetéssel való elégedettség. Fontos továbbá a turisztikai adottságok kiaknázása, az általa generált konfliktusok kiküszöbölésével. A lakosok szerint fejlesztő erejű lehet nemzetiségi jelenlét, valamint megfelelő intézményi és infrastrukturális feltételek. A vizsgálatba vont falvaktól sikeresebbnek megnevezett települések között aprófalvak és nagyobb lélekszámú falvak is találhatók. A sikertelenebbnek megnevezett falvaknál döntő fontosságú a településméret, a vizsgálatba vont falvak önmaguktól sikertelenebbnek szinte kizáróan aprófalvakat tartottak. A vizsgálatba vont statisztikailag fejlett aprófalvak közvetlen környékén fejlett, a statisztikailag fejletlen falvak környékén fejletlen falvak találhatók. A vizsgálatba vont falvak fejlettségi értékei és a környék fejlettségi értékei között azonban csak a legmagasabb és a legalacsonyabb fejlettségi értékek esetében van autokorrelációval kimutatható sztochasztikus kapcsolat (3. táblázat).

(10) A polgármesterek és a helyi elit tagjai a település fejlődése szempontjából a legfontosabbnak a polgármesteri aktivitást, a konfliktusmentességet, megfelelő számú munkaalkalmat, magas pályázati hajlandóságot, megfelelő intézményi és ellátottsági helyzetet, nemzetiségi jelenlétet és az arra alkalmas településeken a turisztikai potenciálban rejlő lehetőségek kiaknázását tartják. Az interjúkban rögzített polgármesteri vélemények, valamint a helyi elit véleménye alapján az aprófalvak sikerességének tényezői három nagyobb tényezőcsoportba oszthatók: emberi tényezők, ellátottságbeli tényezők, és a település működésének zavartalan biztosíthatósága.

(11) A vizsgálatba vont falvak honlapjainak fotódokumentáció elemzése megerősítette azt, hogy a vizsgálatba vont falvak lakosai számára fontos a rendezett településkép és környezet. A legfejlettebb falvakban megjelent a környezettudatosság hangsúlyossága (a szelektív hulladékgyűjtés által), valamint fejlődést segítő elemként jelentkezett a korábban már többször megnevezett turisztikai adottság megléte és a közösségi aktivitás. A szolgáltatásokhoz, ellátottsághoz, gazdasághoz köthető fejlettségi faktorok meglétét (melyek egyébként a statisztikai elemzésekben, kérdőíves felmérésben és az interjúkban hangsúlyos sikerességi elemként jelentkeztek) a községi honlapok képi anyaga nem kommunikálta.

(12) A dinamikus aprófalvak sikerességének tényezőcsoportja az alábbiakban foglalható össze:

Azt a kistépülést tekintem dinamikusan fejlődő, sikeres aprófalunak, melyben az alábbiakban felsorolt tényezők legtöbbje együttesen teljesül. E tényezők között a sikeres aprófaluban jelen vannak olyan faktorok, amelyeket a falu nem, vagy csak kis mértékben tud befolyásolni, így pl. az, hogy a falu lakosság száma nem csökken (szélsőséges esetben oly mértékben nő, hogy kikerül az aprófalu kategóriájából), összfejlettségét tekintve a teljes faluállományon belül magas értékekkel jellemezhető, általában a nyugati országrészben, vagy valamely országos jelentőségű turisztikai attrakció közelében helyezkedik el, közlekedési kapcsolatai jók, alapfokú ellátottsága kielégítő. A sikeres aprófaluban vannak olyan sikerességi faktorok is, melyekre a falu lakosságának erős a befolyásoló hatása, ezek szükséges, de nem elégséges kritériumok. Így pl. a falu társadalma és a helyi elit tagjai tevékenyek, a lakosság gondot fordít az épületállomány állapotának megőrzésére és a környezet védelmére, valamint hajlandó a környező településekkel való együttműködésre.

(13) A „kívülről” és „belülről” mérő módszerekkel elért eredmények alapján a sikeres aprófalú lineáris úton halad a településvezetés és lakosság által megfogalmazott célok elérése felé. A településen rejlő potenciál(oka)t a falu lehetőségeihez mérten kiaknázza, a hátráltató tényezőket a sikeres falvak igyekeznek minimálisra csökkenteni, felismerve azt, hogy a legalacsonyabb fejlettségi értékekkel rendelkező területek fejlesztése is szükséges. A fejletlen aprófaluban ezzel szemben nem egyértelműek a kitűzött célok, így a település fejlődése nem lineáris úton halad. A nem egyértelmű célok kapcsán a meglévő potenciálok sem hasznosulnak, a hátráltató tényezők fejlesztése háttérbe szorul, a településvezetés csak egy-két kitüntetett terület fejlesztésére összpontosít, ami nem elegendő a fejlődéshez.

(14) A lehatárolt sikerességi tényezőcsoport alapján kialakítható alapfeltételeket a sikeres aprófalú modelljében az alábbiak adják: gazdasági szerkezet, társadalmi szerkezet, adottság, ellátottság, elérhetőség, környezet minősége, munkaerő felkészültsége, társadalmi kohézió. A humán tőke felértékelődése miatt azonban szükségesnek tartottam a modellt társadalmi szemlélettel is átformálni. Így a sikeres falu modelljének egy „kívülről” és egy „belülről” meghatározott modellje alakítható ki, az alábbiak szerint. A „kívülről” mérhető sikerességi tényezők alapján a modell központjában a magas statisztikai összfejlettségi értékek állnak. Vagyis a kvantitatív úton könnyen mérhető mutatók alapján felállítható fejlettségi rangsorban elért minél előkelőbb hely szükséges a települési sikerességhez. A „belülről” mérhető sikerességi elemek között a társadalmi szerepvállalás értékelődik fel, mely a települési fejlődés mozgatója.

III. Az eredmények hasznosíthatóságának lehetőségei, javaslatok

A falvak irodalmában a „kisfalu szindróma” tünetcsoport elemei jól körülhatároltak, a sikeres falvak fejlődését eredményező tényezők azonban nem. A falvak sikerességi modellje, és a dinamikus aprófalvak tényezőinek lehatárolása a falvak fejlődésével foglalkozó kutatásoknak szolgálhat kvantitatív és kvalitatív módszerekkel megadott irodalmi keretül.

A disszertáció kérdőíves felmérés eredményeit bemutató ábraanyaga módszertani lehetőséget kínál egyazon kérdésre adott válaszok szemléletes bemutatására az aktuális vizsgálat tárgyát képező, és a szomszéd településeken felvett adatok alapján.

Kutatási eredményeim alapján a helyi lakosság határozott elképzeléssel rendelkezik faluja fejlesztését illetően. Így a területfejlesztés számára a helyi lakosság és a helyi elit tagjainak döntések előkészítésébe, a fejlesztés irányainak kialakításába való bevonása hasznos lehet.

Mivel kutatásom igazolta, hogy egy falu sikerességéhez nem elég csak egy-egy tényező relatív fejlettsége, így javaslom a település valamennyi jellemzőjének (társadalom, gazdaság, ellátottság, infrastruktúra, közlekedési kapcsolatok, turisztikai adottságok stb.) felmérése után nem csak az erősséget (erősségeket) fejleszteni, hanem a legrosszabb értékekkel rendelkező, hátráltató tényezőket (amelyeket érdemben lehet) jelentősen javítani a település fejlődési pályára állítása érdekében.

Mivel a sikeres aprófalvak kutatása a népességszám növekedésük miatt nehézkes (kiesnek az aprófalu kategóriájából) javaslom továbbá az aprófalvak kutatása során nem csupán lélekszám alapján lehatárolni a falvakat. Lehetőséget kínálhat a kategóriába sorolásra a funkciók szerinti lehatárolás is.

IV. A kutatás további lehetséges irányai

A disszertáció természetesen több irányba is bővíthető lenne a kutatási eredmények további pontosítása érdekében. A sikerre, mint érték kategóriára az elsősorban külföldi szakirodalomban teret nyerő kutatási problematikával egyetértve, a „helyi, nem elit réteg” oldaláról is fontos lenne tekinteni (TIMÁR J. –

VELKEY G. 2003, BOROS L. – HEGEDŰS G. – PÁL V. 2007). A teljesség igénye nélkül pl. a turisták, vagy a helyi marginalizálódott csoportok véleménye is fontos lehet, hiszen így egyértelműbben elkülöníthető lenne, hogy a siker „kinek a sikere”, ki hogyan éli meg a települési sikerességet.

Másrészt mivel a szakirodalmi áttekintés kapcsán azt tapasztaltam, hogy a sikerességi tényezők köre folyamatosan változik, hangsúlyuk ártértékelődik, a vizsgált falvakban érdemes lehet a kutatást néhány év múlva megismételni, és újra felmérni a sikeresség, fejlődés előmozdító tényezőit, az azokban bekövetkezett változásokat.

Az előző megállapításhoz kapcsolódva hasznos lehet az eredmények alapján felállított sikeres aprófalú modelljének tesztelése is, akár 500 főnél népesebb falvakban. Így a modell alapját képező dinamikus aprófalvak tényezőiről eldönthetővé válna, hogy mennyiben aprófalú specifikusak, jellemezhetik-e a nagyobb lélekszámú falvakat is.

A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Településnév	Népes- ség	H	Társad- alom	H	Ellá- tottság	H	Gazda- ság	H	Közle- kedés	H	Idegen- forgalom	H	Összfej- lettség	H
Szántód	317,13	9.	143,18	16.	356,35	1.	270,62	30.	205,62	52.	277,73	4.	1570,63	1.
Dunaszentmiklós	248,50	100.	119,66	30.	213,68	90.	255,11	94.	203,87	60.	116,07	64.	1156,89	15.
Fertőhomok	275,70	38.	117,11	33.	221,44	67.	259,67	59.	169,27	502.	39,69	282.	1082,88	29.
Hegymagas	234,42	166.	84,40	107.	235,30	45.	231,17	320.	186,70	223.	94,09	90.	1066,08	38.
Gosztola	284,04	32.	153,38	12.	55,47	1042.	257,93	70.	178,36	351.	127,60	48.	1056,78	42.
Dozmat	306,81	18.	69,82	183.	202,12	128.	239,75	225.	225,85	6.	11,82	837.	1056,16	43.
Dörgicse	241,26	130.	76,54	134.	218,24	79.	235,98	273.	170,26	488.	112,45	69.	1054,72	45.
Csonkahegyhát	243,77	116.	86,13	96.	218,60	78.	253,25	105.	201,06	75.	24,97	534.	1027,78	65.
Villánykövesd	188,83	760.	60,93	265.	201,30	133.	244,61	186.	180,88	300.	136,78	42.	1013,33	75.
Tivadar	191,91	702.	59,53	278.	155,43	431.	193,41	678.	142,82	882.	240,00	9.	983,10	99.
Apátistvánfalva	208,67	408.	156,02	9.	157,44	409.	237,56	251.	167,90	532.	30,18	420.	957,78	122.
Velemér	173,64	934.	84,50	106.	121,74	716.	255,46	87.	154,68	745.	160,80	26.	950,84	134.
Romonya	262,06	56.	65,20	226.	131,07	639.	237,76	249.	212,97	25.	14,61	786.	923,67	173.
Klárafalva	228,67	208.	35,33	717.	183,07	232.	204,30	582.	200,64	77.	9,21	924.	861,23	314.
Alsómocsolád	215,19	335.	50,11	403.	162,44	369.	206,63	555.	133,62	964.	77,36	109.	845,34	360.
Fony	207,64	428.	82,83	111.	110,69	808.	165,33	855.	148,10	826.	22,81	575.	737,41	725.

1. táblázat. A vizsgálatba vont települések mutatócsoportonkénti és összfejlettsége az aprófalvas településállományban
(Forrás: saját számítás alapján saját szerkesztés)

	Népes- ség	Társada- lom	Ellátott- ság	Gazdaság	Közleke- dés	Idegenfor- galom	Összfej- lettség
Összes falu átlaga (Öf)	215,75	56,36	188,64	209,93	173,33	35,39	879,40
Falvak átlaga aprófalvak nélkül (F-aprófalvak)	221,60	60,65	213,77	215,04	177,90	34,73	923,69
Aprófalvak átlaga	205,43	48,92	144,90	201,03	165,35	36,43	802,06
(Öf) helyezése az összes falu értékei között	1254.	1182.	1553.	1695.	1504.	951.	1412.
(F-aprófalvak) helyezése az aprófalvak nélküli falvak értékei között	977.	981.	1048.	1549.	1285.	981.	1742.
Aprófalvak átlagának helyezése az aprófalvak értékei között	1785.	1626.	2285.	1920.	1854.	898.	2076.

2. táblázat. Az összes falu, az 500 fő feletti települések és az aprófalvak mutatócsoportonkénti fejlettségi átlagai
(Forrás: saját számítás alapján saját szerkesztés)

	Alsó- moco- lád	Apát- istván- falva	Csonka- hegy- hát	Doz- mat	Dörgicse	Duna- szent- miklós	Fertő- homok	Fony	Gosz- tola	Hegy- magas	Klára- falva	Romo- nya	Szán- tód	Tiva- dar	Vele- mér	Villány kövesd
Összfejlettség	845,3	957,8	1027,8	1056,2	1054,7	1156,9	1082,9	737,4	1056,8	1066,1	861,2	923,7	1570,6	983,1	950,8	1013,3
Környező településeknek összfejlettségei átlaga	804,4	961,6	926,9	1063,4	1095,3	1050,6	1025,2	782,3	851,8	1104,9	1001,0	914,9	1086,1	829,1	898,5	814,3
Territóriális autokorreláció mértéke	0,2296	-0,0179	-0,0004	0,0453	0,0541	0,1595	0,0566	0,4336	-0,0291	0,0769	-0,1087	0,0185	0,8436	0,0405	0,0251	0,0099
Sikeresebb (szám)	2	39	19	25	28	30	25	41	0	21	45	29	15	24	13	26
Sikertelenebb (szám)	29	24	20	8	14	9	27	36	3	13	11	46	17	21	7	19

Sikeresebb (szám): A vizsgálatba vont falutól sikeresebbnek nevezett települések említései száma

Sikertelenebb (szám): A vizsgálatba vont falutól sikertelenebbnek nevezett települések említései száma

3. táblázat. A területi autokorreláció értékei a vizsgálatba vont falvak összfejlettsége és környező falvaik összfejlettsége között
(Forrás: saját számítás alapján saját szerkesztés)

Az értekezés témakörében megjelent publikációk

1. **JÓZSA K.** 2013: Aprófalvak fejlesztésének lehetőségei Magyarországon. In.: JÓZSA K. – NAGY GYULA – DUDÁS RENÁTA (szerk.): Geográfus Doktoranduszok XIII. Országos Konferenciája. CD kiadvány
2. **JÓZSA K.** 2013: Fejlődést segítő és hátráltató tényezők az aprófalvakban a helyi polgármesterek szemszögéből. Településföldrajzi Tanulmányok. II. évf. 2. sz. pp. 86-99.
3. **JÓZSA K.** 2013: Szuburbán zónák aprófalvainak népességszám-változása – a sikeresség elemei polgármesteri és lakossági szemszögéből. Településföldrajzi Tanulmányok. II. évf. 1. sz. pp. 52-59.
4. **JÓZSA K.** 2012: A sikertényezők keresése a hazai aprófalvakban kvantitatív módszerek segítségével. A falu. XXVII. évf. 2. sz. pp. 35-45.
5. **JÓZSA K.** 2011: Lakossági vélemények és statisztika adatsorok hasonlóságai és különbségei az aprófalvak sikerességi tényezői között. Az 1971. évi OTK és hatása a hazai településrendszerre. Savaria University Press, Szombathely. pp. 205-215.
6. **JÓZSA K.** 2011: Az aprófalvak sikerességének tényezői a helyi lakosság nézőpontjából. – In.: BAJMÓCY P. – JÓZSA K. (szerk.): Geográfus Doktoranduszok XI. Országos Konferenciája. CD kiadvány
7. **JÓZSA K.** 2010: A siker vizsgálati lehetőségei az aprófalvakban. – In.: BAJMÓCY P. – JÓZSA K. (szerk.): Geográfus Doktoranduszok X. Országos Konferenciája. CD kiadvány
8. **JÓZSA K.** 2009: Települési versenyképesség, települési siker. – In.: Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok. IV. évfolyam, 3-4. szám., pp. 224-228.
9. **JÓZSA K.** 2009: Települési versenyképesség – hogyan definiálható aprófalvaink esetében a siker? – In.: BAJMÓCY P. – JÓZSA K. (szerk.): Geográfus Doktoranduszok IX. Országos Konferenciája. CD kiadvány
10. BAJMÓCY, P. – **JÓZSA, K.** 2008: Impacts of tourism on the population change trends of the villages in Hungary. Sustainable Tourism Development in the Carpathians Mountains. The First International Carpathians Tourism Conference. Universitara Housing Press, Bucharest. pp. 139-145.
11. **JÓZSA K.** 2008: Aprófalvas vonások néhány Somogy megyei egykori majorban. II. Terület- és vidékfejlesztési konferencia, Kaposvár. pp. 168-172.
12. **JÓZSA K.** 2008: A társadalmi-gazdasági differenciáltság statisztikai elemzése Magyarország nagyközségeiben. – In.: CSAPÓ T. – KOCSIS ZS. (szerk.): IV. Településföldrajzi Konferencia. Nagyközségek és kisvárosok a térben, Szombathely. pp. 195-208.

13. **BAJMÓCY, P. – JÓZSA, K.** 2007: Rural Tourism in Hungary and the case-study of Szatmár-Bereg Region. – In.: *Anale Geografice*, Vol. XVII/2007. Timisoara. pp. 61-74.
14. **BAJMÓCY P. – JÓZSA K. – PÓCSI G.** 2007: Szélsőséges aprófalvak. Aprófalvak a településlisták végein néhány társadalmi-gazdasági mutató alapján. – In.: **CSAPÓ T. – KOCSIS ZS. (szerk.):** III. Településföldrajzi Konferencia. A kistelepülések helyzete és településföldrajza Magyarországon, Szombathely. pp. 83-101.
15. **JÓZSA, K.** 2007: Differentiation and Variety of Small Villages within Szabolcs-Szatmár-Bereg County. – In.: **KOVÁCS CS. (szerk.):** From Villages to Cyberspace. SZTE Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged. pp. 239-247.

Egyéb publikációk

1. **PÓCSI G. – BAJMÓCY P. – JÓZSA K.** 2008: A majorságok településföldrajzi fejlődése és jelenlegi differenciálódása Somogy megye példáján. – In.: **SZABÓ V. – OROSZ Z. – NAGY R. – FAZEKAS I. (szerk.):** IV. Magyar Földrajzi Konferencia, Debrecen. pp. 322-327.
2. **JÓZSA K.** 2009: VI. Településföldrajzi Konferencia. Földrajzi Közlemények. 133. évf. 4. sz. (recenzió)
3. **JÓZSA K.** 2005: Részesem lehettem a megörökítésének. – In.: **KORMÁNY M. (szerk.):** Emlékkönyv. 100 éves a penyigei ballada 1905-2005. Penyige Önkormányzat Képviselőtestülete. pp. 172-173.

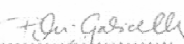
TÁRSSZERZŐI NYILATKOZAT 1

Alulírott, mint társszerzők nyilatkozunk arról, hogy a következő tanulmányban:

BAJMÓCY P. – JÓZSA K. – PÓCSI G. 2007: Szélsőséges aprófalvak. Aprófalvak a településlisták végein néhány társadalmi-gazdasági mutató alapján. – In: CSAPÓ T. – KOC SIS Zs. (szerk.): III. Településföldrajzi Konferencia. A kistelepülések helyzete és településföldrajza Magyarországon, Szombathely. pp. 83-101.

szereplő, közösen publikált eredményekben Józsa Klára szerepe meghatározó fontosságú (89-100. o.). A publikált eredményeket eddig nem használtuk fel tudományos fokozat megszerzéséhez, s a jövőben sem tesszük.

.....
Dr. Bajmócy Péter

.....
Pócsi Gabriella

.....
Józsa Klára

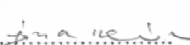
TÁRSSZERZŐI NYILATKOZAT 2

Alulírott, mint társszerző nyilatkozok arról, hogy a következő tanulmányban:

BAJMÓCY, P. – JÓZSA, K. 2007: Rural Tourism in Hungary and the case-study of Szatmár-Bereg Region. – In.: Anale Geografice, Vol. XVII/2007. Timisoara. pp. 61-74.

szereplő, közösen publikált eredményekben Józsa Klára szerepe meghatározó fontosságú (61-65. o.). A publikált eredményeket eddig nem használtam fel tudományos fokozat megszerzéséhez, s a jövőben sem teszem.

.....
Dr. Bajmócy Péter

.....
Józsa Klára

TÁRSSZERZŐI NYILATKOZAT 3

Alulírott, mint társszerző nyilatkozok arról, hogy a következő tanulmányban:

BAJMÓCY, P. – JÓZSA, K. 2008: Impacts of tourism on the population change trends of the villages in Hungary. Sustainable Tourism Development in the Carpathians Mountains. The First International Carpathians Tourism Conference. Universitara Housing Press, Bucharest. pp. 139-145.

szereplő, közösen publikált eredményekben Józsa Klára szerepe meghatározó fontosságú (140-145. o.). A publikált eredményeket eddig nem használtam fel tudományos fokozat megszerzéséhez, s a jövőben sem teszem.

.....
Dr. Bajmócy Péter

.....
Józsa Klára